Als abonnee heeft u altijd toegang tot alle artikels op demorgen.be en in de app ABONNEREN LOG IN ALS ABONNEE

FLORENCE PUGH HARRY STYLES OLIVIA WILDE GEMMA CHAN KIKI LAYNE NICK KROLL AND CHRIS PINE
Don't Worry Darling
NEW LINE CINEMA STORY BY CAREY VAN DYKE & SHANE VAN DYKE AND KATIE SILBERMAN SCREENPLAY BY KATIE SILBERMAN DIRECTED BY OLIVIA WILDE WARNER BROS.

Interview Anoek Nuyens en Rebekka De Wit

Theatermakers ontrafelen het klimaatdebat in 'De zaak Shell': 'We zijn geen activisten'

Anoek Nuyens en Rebekka De Wit. Beeld Michiel Cotterink

Hoe is het mogelijk dat er ondanks alle kennis over de ecologische crisis nog steeds geen drastische maatregelen getroffen worden om onze planeet te redden? Theatermakers Anoek Nuyens en Rebekka De Wit laten in *De zaak Shell* zien hoe complex de klimaatproblematiek is. 'Het is tijdverlies om oliemaatschappijen als boeman weg te zetten en elkaar met de vinger te wijzen.'

CISKA HOET 22 september 2022, 03:00

De Nederlandse theatermaker Anoek Nuyens (1984) wacht ons op in het Amsterdamse cultuurhuis Tolhuistuin. De voormalige site van de Nederlandse multinationale oliemaatschappij Shell is door de gemeente Amsterdam omgebouwd tot een culturele hotspot die zich specifiek buigt over het ecologische vraagstuk. Een symbolische plek voor een gesprek over de klimaatcrisis. "In de jaren zeventig wilde iedereen hier werken, de knapste koppen solliciteerden bij Shell", vertelt Nuyens. "Vandaag is het juist cruciaal om na te denken over een wereld die niet draait op fossiele brandstof."

Als we even later in de kantine zitten, belt Nuyens' hoogzwangere compagnon de route Rebekka De Wit (1985) in vanuit haar dijkhuisje in het nabijgelegen Zaandam. Samen creëerden ze in 2020 het bejubelde *De zaak Shell*. Het stuk trekt bij onze noorderburen al twee jaar lang volle zalen en krijgt nu eindelijk een volwaardige tournee in België met onder anderen Michaël Pas in een hoofdrol.

Michaël pas speelt een hoofdrol in 'De zaak Shell'. Beeld RV Karolina Maruszak

De concrete aanleiding voor de voorstelling is de rechtszaak die Nederlandse ngo's in 2018 aanspanden tegen Shell. Drie jaar lang namen Nuyens en De Wit de tijd om speeches van Shell-toplui te analyseren, beleidsnota's te lezen en aandeelhoudersvergaderingen te bezoeken. De uitkomst is een productie die bestaat uit vijf pleidooien: die van een Shell-CEO, een politica, een consument, een burger en een jongere - allemaal mensen die een verantwoordelijkheid hebben ten aanzien van het milieu.

ADVERTENTIE

BROCCOLI OF SNOEP

Nog voor het gesprek goed en wel begonnen is, gaat het al over de energiecrisis die ook bij onze noorderburen ongemeen hard toeslaat. “Wist je dat er onder de hashtag #IkRedHetNietMeer de meest verregaande tips worden gedeeld om energie te besparen?”, zegt Nuyens. “Ik zag iemand uitleggen hoe ze zon opvangt met een spiegel om zo de kamer te verwarmen. Dat zijn mensen met banen voor wie wonen stilaan te duur wordt. Het is verdrietig dat onze voorstelling door die hoge energieprijzen alleen maar relevanter is geworden.”

De Wit knikt. “Bedrijven als Shell maken op dit moment megawinsten terwijl de rekening bij de burger wordt gelegd. Dat de voorzitter van de Europese Commissie Ursula von der Leyen suggereert om de winsten van bedrijven af te romen vind ik bijna beangstigend. Het zegt veel over hoe gigantisch het probleem is. Bedrijven werden tot nu toe altijd uit de wind gehouden. Hun winsten werden geprivatiseerd en hun verliezen gesocialiseerd.”

In dat licht valt het op dat de Shell-CEO in jullie voorstelling een erg menselijk gelaat krijgt. Zijn vervuilende oliemaatschappijen met hun monsterwinsten niet bij uitstek de boosdoener?

Nuyens: “Het is verleidelijk om Shell als vijand te zien, maar wij wilden juist voorbijgaan aan een simpele schuldvraag. Een zwart-witbeeld met Greta Thunberg als held en de industrie als tegenstander schiet tekort als je de systeemcrisis wilt duiden waarin we zitten. Bovendien is het te makkelijk om één actor weg te zetten als schuldige: de oplossing voor de klimaatcrisis is niet dat Shell sluit. Het probleem is zoveel groter, zo allesomvattend en intersectioneel, we zouden onvolledig geweest zijn mochten we van die CEO geen menselijke persoon gemaakt hebben.”

De Wit: “Eigenlijk is het ook een irrelevante vraag of een CEO menselijk is of niet. Het gaat erom dat we als gemeenschap een veel te machtige positie hebben gegeven aan bedrijven. Met hun focus op winst zijn ze als een tweejarig kind dat altijd een lolly wil. Je moet hen dus niet zelf laten kiezen tussen broccoli en snoep. Ze horen achterin de auto te zitten in het kinderstoeltje, alleen hebben we hen het stuur in handen gegeven. Het personage van de CEO zegt in ons stuk op een gegeven moment dat hij geen Leonardo DiCaprio is en daar heeft hij op zich gelijk in, hij ís geen weldoener. De industrie moet de wereld niet redden, maar burgers en politici moeten dat wel doen.”

Uit jullie voorstelling komt naar voren dat het problematisch is dat burgers de voorbije decennia steeds meer consument zijn geworden.

Nuyens: “Precies. We zijn vergeten wat het betekent om burger te zijn. Ik heb altijd geleerd dat een beter milieu begint bij jezelf, maar in plaats van als individuele consument te handelen, is het veel effectiever om je te verenigen als burger en uit te dragen in welke wereld je wilt leven. Ik draag uit dat ik niet vlieg en geen vlees eet als vrolijke idealist. Ik wijs niet op slecht gedrag, maar houd wel een utopie voor ogen waarvan ik hoop dat anderen er ook in gaan geloven.”

De Wit: “Die beweging van burger naar consument heeft alles veel individueler gemaakt. In de voorstelling zie je hoe al die niveaus samenhangen: de consument drijft op impulsen en hangt daarom vast aan bedrijven terwijl het deficit van de politiek samenhangt met het feit dat burgers geen burgers maar consumenten zijn. De klimaatcrisis is in wezen een verantwoordelijkheidscrisis: niemand weet nog waarvoor hij verantwoordelijk is. Vandaar dat we via onze personages vijf cruciale rollen hebben geschetst. Als je je bewust bent van je rol en de verantwoordelijkheid die daarbij komt kijken, kan je iets veranderen.”

Via vijf personages schetsen Nuyens en De Wit vijf cruciale rollen. 'Als je je bewust bent van je rol en de verantwoordelijkheid die daarbij komt kijken, kan je iets veranderen.' Beeld RV Karolina Maruszak

Voor de duidelijkheid: jullie geloven niet in het idee dat we de wereld kunnen veranderen in de supermarkt? Hebben we als consument niet juist macht doordat we dingen wel of niet kunnen kopen?

Nuyens: “Dat horen we al 25 jaar en intussen tanken we alleen maar meer en zijn we allemaal flexitariër maar blijft de vleesconsumptie in Nederland stijgen. Ik geloof niet meer in een consumentenrevolutie. De wilskracht om je aan alle moderne verleidingen te onttrekken, is te veel gevraagd.”

De Wit: “Op zich is het natuurlijk geen of-ofverhaal. Het is zeker zinvol om te beslissen om niet meer te vliegen, maar dat mag niet in de plaats komen van beleid en burgerschap. De politiek moet de consument helpen, want die drijft te veel op impulsen. *It takes everyone to change everything.* De overheid zit er namens de burger, we moeten de politiek veel meer gaan steunen. De Shell-CEO zegt in ons stuk ‘jullie willen tanken, dus wij voldoen aan die vraag’. Op die wisselwerking tussen bedrijf en consument moeten we inbreken.”

Moet de overheid dan ingrijpen op wat we kopen?

De Wit: “Het is alleszins een probleem dat consuminderen zo’n angstaanjagend taboe is. We zitten in een systeem waarbinnen de accumulatie van geld en bezit hetgene is wat ons leven betekenis geeft. We hebben iets nodig dat we daartegenover kunnen stellen zodat onze levens niet meer in dienst staan van consumptie."

Nuyens: "Ik zou het niet erg vinden mocht de overheid beslissen welk jurkje ik mag kopen. Ik ben zelf ook koopziek. Ik denk heel de tijd dat ik van alles nodig heb. Ik ben niet voor een ecodictatuur, maar sinds de lockdowns weten we hoe wendbaar we zijn. Drastische maatregelen zijn heus wel mogelijk."

De Wit: "De hang naar comfort is een soort glijdende schaal: telkens wanneer je iets comfortabels in je leven integreert, popt er weer een nieuw probleem op. Dan installeer je een afwasmachine maar vervolgens heb je iets nodig om het vieze afvoerputje ervan schoon te houden enzovoort. Op die manier ben je heel de tijd gefocust op het vergaren van spulletjes."

LIEFDE VOOR DE PLANEET

Nog eens terug naar jullie Shell-CEO. Die maakt zich net als jullie zorgen om het milieu, maar gaat ervan uit dat zijn bedrijf de technologie zal ontwikkelen die klimaatproblemen de wereld uit helpt.

Nuyens: "Het is een illusie dat we enkel via innovatie en nieuwe technologie het probleem gaan oplossen. De bedrijfswereld heeft op dat vlak inderdaad een rol te spelen, maar het is zeker niet de enige weg. Overheden moeten sturender zijn door grote belastinghervormingen door te voeren en wij zullen in het Westen moeten consuminderen. Hier geldt ook weer: er is niet één oplossing, of één vijand, het is een en-en-enverhaal."

De Wit: "Je ziet vaak dat technologische vooruitgang niet per se tot meer efficiëntie leidt. Ledlampen zijn veel zuiniger dan gloeilampen en toch is het verbruik alleen maar gestegen. Dat gebeurt keer op keer. Technologische ontwikkeling moet binnen een politiek kader worden toegepast: Wat hebben we nodig? Wie draagt de lasten? En wat is ons budget? Die vragen mogen we niet overlaten aan Shell."

Op het einde van de voorstelling wordt gezegd dat jullie als de dood zijn om als activist te worden weggezet. Waarom is dat zo?

Nuyens: "Activisten hebben een belangrijke positie als aanjager, maar als theatermakers nemen we een andere rol op. We bieden met onze voorstelling het overzicht dat elders vaak ontbreekt. Veel groepen en individuen zitten vast in hun eigen gelijk of wijzen een andere partij aan als schuldige. En dat is ergens ook logisch. Systemen en crisissen zijn zo complex dat we niet over onze eigen schutting heen kunnen kijken. Kunst kan dat wel. Kunst kan al die uiteenlopende perspectieven bij elkaar brengen. Niet op een polariserende, maar op een onderzoekende en emotionele manier, waardoor maatschappelijke impasses inzichtelijk worden."

"Net omdat we dat niet vanuit de positie van activist doen, konden we bovendien aan tafel zitten met de industrie of in gesprek gaan met politici. Het resultaat is dat al die partijen ook daadwerkelijk in de zaal zitten: wethouders, bedrijven enzovoort, ze komen allemaal kijken. Daarnaast wil elke kunstenaar uiteraard iets activeren bij zijn publiek. Het is alleen vervelend om meteen als activistisch gediskwalificeerd te worden wanneer je je uitspreekt over een thema."

Iets anders: overal waar jullie spelen, vragen jullie aan de betrokkenen bij de voorstelling om geen vlees of vis te eten.

Nuyens: “De vleesindustrie heeft een enorme impact op het klimaat. Regenwouden sneuvelen om soja te telen waarmee niet eens mensen maar wel koeien en kippen gevoerd worden. Rebekka en ik vinden het dus een kleintje om te vragen om geen vlees te eten op het moment dat je aan onze voorstelling meewerkt. Alleen merken we dat dat voor veel mensen toch iets heel groots is. We hebben er alleszins al hoogoplopende discussies over moeten voeren *(lacht)*.”

Misschien een gemene vraag, maar jij kreeg recent een tweede kind, Anoek, en ook jij, Rebekka, bevalt zeer binnenkort van je tweede. Is het niet zo dat kinderen enorm vervuilend zijn? Klopt het met andere woorden wel om voor kinderen te kiezen als je bezorgd bent om het klimaat?

Nuyens: “Ik word moe van het verwijt dat je hypocriet bent als je dingen doet die niet zuiver ecologisch verantwoord zouden zijn. Als je kinderen bovendien als vervuilend bestempelt, dan stel je voor om de mensheid af te schaffen en dat vind ik geen oplossing. Ik ben zelf overigens alleen maar strijdbaarder en geëngageerder geworden sinds ik kinderen heb.”

De Wit: “Door een kind te nemen heb ik gezegd dat ik deze wereld wil. Ik kan me niet meer veroorloven om me terug te trekken en me nergens iets van aan te trekken. Ik voel me niet schuldig over de uitstoot. Het overbevolkingsnarratief is gewoon niet waar, het is een consumptieprobleem. Het gaat over het consumptiegedrag van de populatie, niet over die populatie an sich.”

Nuyens: “Dan komen we weer uit bij dat typische consumentisme: ‘Ik heb geen kinderen dus ik mag wel gewoon vliegen’. Ik ga mensen echt niet met reizen of spullen vergelijken.

Weet je, ons werk gaat uiteindelijk over liefde. Liefde voor de planeet en voor de mensheid. Voor de grootsheid van de natuur, de kleuren en geuren ervan. Kinderen krijgen heeft voor mij ook daarmee te maken. Een kind op de wereld zetten is een daad van hoop. Mijn hele leven staat in het teken van het feit dat we de wereld voor hen en voor de toekomstige generatie leefbaar moeten houden.”

23/09 in CC Blankenberge, daarna op tournee. Denwetijd.be

LEES OOK

Shell tekent beroep aan tegen veroordeling in klimaatzaak

Een hertovering van de wereld: performance ‘53SUNS’ verbindt ecologie met spiritualiteit

Nic Balthazar over zijn nieuwe klimaatdocumentaire: ‘De wereld om zeep helpen zou heel illegaal moeten zijn’

Net binnen

meer >

10:00 uur
Muzikanten over hun geld: 'Als je plaat een beetje succesvol was, denken...

08:25 uur
► Politie grijpt hardhandig in: ruim 1.300 arrestaties bij protesten in Rusland na...

07:26 uur
Belgian Cats leggen in openingsmatch van WK basket de duimen voor...

07:18 uur
Onderwijs vraagt om dringende energiesteun

08:15 uur
Live - 188 Azovstal-strijders geruild tegen één pro-Russische oligarch die...

DM Zapt Gutsy

Sorry dames, maar 'Gutsy' is vooral een cringefest

Interview Tess Uytterhoeven

'Ik kreeg vaak het gevoel dat ik niet normaal was. En ik wás al niet normaal, want ik zat met die bekende vader'

Best gelezen

MEER >

1 Chaos bij de kijkcijfers: televisiezenders zoeken verklaringen voor plotse daling

2 'Dit komt als een boemerang in Poetins gezicht terug': wat betekent de Russische mobilisati...

DM Zapt Ann-Marie Cordia

'De schaal van Pascale': voor ik me verder kon laten betoveren, klonk het: 'Vier, drie, twee, één... Stop!'

MEER TV & CULTUUR

Nu belangrijker dan ooit: steun kwaliteitsjournalistiek.

Neem een abonnement op De Morgen

Op alle artikelen, foto's en video's op demorgen.be rust auteursrecht. Deeplinken kan, maar dan zonder dat onze content in een nieuw frame op uw website verschijnt. Graag enkel de titel van onze website en de titel van het artikel vermelden in de link. Indien u teksten, foto's of video's op een andere manier wenst over te nemen, mail dan naar info@demorgen.be.
DPG Media nv – Mediaplein 1, 2018 Antwerpen – RPR Antwerpen nr. 0432.306.234

Raad voor de Journalistiek | GoPress | License 2 Publish | Jury voor Ethische Praktijken | Centrum voor Informatie over de Media

Altijd en overal nieuws en duiding op zak. DOWNLOAD DE APP